

100 lat Banku Centralnego w Polsce

Powołanie Banku Polskiego w 1924 roku było jednym z powodów ustanowienia przez Senat RP roku 2024 jako Roku Edukacji Ekonomicznej.

Bank Centralny rozpoczął swoją działalność 28 kwietnia 1924 roku dokonując wymiany marek polskich w relacji 1800 000 marek za 1 złote. Był to efekt reform gospodarczych premiera Władysława Grabskiego i uchwalenia przez Sejm w dniu 11 stycznia 1924 r. ustawy o naprawie Skarbu Państwa i reformie walutowej.

Bank centralny – bogaty w historię

Istnienie banku centralnego bardzo silnie związane jest z polską państwowością i niepodległością - władze polskie już od 1918 roku, kiedy to po 123 latach nieobecności Polska ponownie zawitała na mapę Europy, dążyły do utworzenia Banku Polskiego. Ostatecznie ta instytucja, będąca prekursorem dzisiejszego Narodowego Banku Polskiego, powstała w 1924 roku.

Zdj. 1. Historyczny budynek Reduty Banku Polskiego.

<http://www.reduta.pl/historia-budynku>

Jednakże cofnięcie się jedynie o sto lat może pozostawiać pewien niedosyt. Początków tego, co dzisiaj rozumiemy jako bank centralny i polityka monetarna możemy doszukiwać się znacznie wcześniej.

Jak drzewiej bywało...

Twórcą jednej z pierwszych reform monetarnych, której efektem było ujednoczenie pieniądza w całym kraju był Król Kazimierz Wielki. Datuje się ją na lata 1365-1370.

Zdj. 2. Grosz krakowski Kazimierza III Wielkiego

<https://www.skef.pl/zarys-historii-polskiego-pieniadza/>

Kazimierz Wielki zostawił więc Polskę nie tylko murowaną, ale i Groszami wysrebrzaną.

Już 200 lat później pojawiła się kolejna postać, która miała bardzo duży wkład w rozwój ekonomii. Był to Mikołaj Kopernik, który w 1528 roku wygłosił ostateczną wersję „Rozprawy o biciu monet”, w której pisał o inflacji jako „psuciu pieniądza”. Tezy wypracowane przez Kopernika są uniwersalne i dotyczą polityki monetarnej oraz związanych z nią zjawisk również dzisiaj. Co ciekawe 9 lutego 2023 roku Narodowy Bank Polski wprowadził do obiegu banknot kolekcjonerski o nominale 20 zł „Mikołaj Kopernik”.

Zdj. 3. Banknot „Mikołaj Kopernik

<https://inwestycje.mennica.com.pl/mikolaj-kopernik-20-zlotych-banknot/>

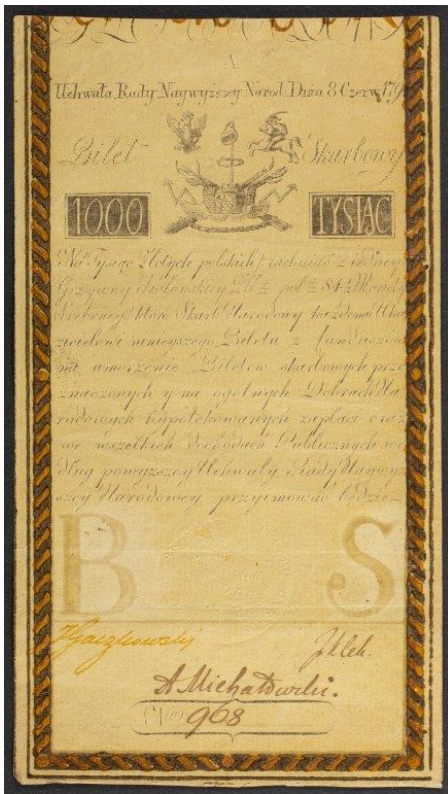
Król Stanisław August Poniatowski to kolejny władca, który przeprowadził reformę monetarną – na przełomie 1765 i 1766 roku oparto się w państwie polsko-litewskim na nowym systemie monetarnym, zachowując przy tym tradycyjne jednostki pieniężne. Zmianie uległo tylko to, że zamieniono dotychczas używaną grzywnę krakowską na grzywnę kolońską. Postawiło to Rzeczpospolitą wśród państw posługujących się w mennictwie tzw. stopą konwencyjną.

Zdj. 4. Dukat koronny, Warszawa, 1790, Muzeum Narodowe w Krakowie

<https://zbiory.mnk.pl/pl/wyniki-wyszukiwania/katalog/304545>

Następnie w historii polskiej bankowości centralnej warto wskazać okres insurekcji kościuszkowskiej. W 1794 roku w Polsce zaczęto używać pierwszych banknotów. Niedobór złota i srebra skłonił władze do drukowania pieniędzy. Wśród ludnością nie cieszyły się one jednak zbytnią popularnością.

Zdj. 4. Strona przednia biletu skarbowego o nominale 1000 złotych polskich z 1794 roku, nr 968, Muzeum Papiernictwa w Dusznikach-Zdroju, sygn. 812 N
https://historiaposzukaj.pl/wiedza,obiekty,1509,obiekt_bank_not_1000_zl_z_czasow_insurekcji_kosciuszkowskiej.html

Również w czasach rozbiorów w bankowości centralnej następowały zmiany. W 1828 roku powstał Bank Polski, który działał niemal 60 lat - był to polski bank emisyjny. Został zlikwidowany w 1886 roku wraz z likwidacją odrębności monetarnej Królestwa Polskiego.

Następnie po odrodzeniu państwa polskiego w 1918 roku od niemieckiego zaborcy przejęto instytucję emisyjną – Polską Krajową Kasę Pożyczkową. Emitowane przez nią marki polskie stały się tymczasowym, obowiązującym środkiem płatniczym. Jednak już w grudniu 1918 r. zapowiedziano, że w przyszłości zostanie utworzony Bank Polski. Walcząc o ustalenie granic, przy jednocześnie niskich dochodach budżetu państwa, istniała konieczność zadłużania Skarbu Państwa. Dług ten finansowano dodrukiem pieniądza co doprowadziło do bardzo wysokiej inflacji, która w 1923 roku przekraczała 35 000 proc. W 1923 roku premierem został Władysław Grabski, który zamierzał doprowadzić stan gospodarki w Polsce do normy. 11 stycznia 1924 roku Sejm uchwalił ustawę o naprawie Skarbu Państwa i reformie walutowej. Następnie 28 kwietnia 1924 powstał Bank Polski, który dokonał wymiany marek polskich w relacji 1 800 000 marek za 1 złoty, który stał się obowiązująca w Polsce walutą. Pomimo powracających kryzysów, Polska gospodarka zaczęła się umacniać. Jednakże okres tego rozwoju przerwała kolejna wojna...

Współczesny Bank Centralny

Po II wojnie światowej, w 1945 roku swoją działalność rozpoczął Narodowy Bank Polski, który stopniowo stawał się monobankiem – monopolistą w dziedzinie nie tylko

emisji pieniądza, ale także udzielania kredytu i gromadzenia oszczędności. 1989 rok przyniósł zmiany gospodarcze, a inflacja osiągnęła czterocyfrowy poziom. W 1995 roku przeprowadzono denominację. Do istotnych zmian doszło po 1997 r. Nowa Konstytucja zapewniła mocną pozycję Narodowego Banku Polskiego w systemie instytucji publicznych i związała politykę pieniężną z nowym organem NBP – Radą Polityki Pieniężnej.

Dlaczego Narodowy Bank Polski jest ważny dla nas wszystkich?

Narodowy Bank Polski pełni w gospodarce trzy podstawowe funkcje. Jest on Bankiem Emisyjnym, oznacza to że ma on wyłączne prawo do wypuszczania do obiegu gospodarczego polskiej waluty, Złotego. Jest on także Bankiem Państwa, to oznacza, że zapewnia obsługę bankową instytucjom państwowym. Bank Centralny jest także Bankiem Banków, oznacza to że może udzielać bankom kredytów oraz sprawuje nad nimi czynności nadzorcze i ostrożnościowe. Za pomocą instrumentów polityki monetarnej, takich jak stopa procentowa czy rezerwa obowiązkowa dba on o odpowiednią podaż pieniądza w obiegu. Głównym celem Narodowego Banku Polskiego jest utrzymanie stabilnego poziomu cen, przy jednoczesnym wspieraniu polityki gospodarczej rządu, o ile nie ogranicza to podstawowego celu NBP.

Działalność Narodowego Banku Polskiego ma duży wpływ na nasze codzienne życie oraz stan finansów w naszych portfelach oraz na kontach i lokatach. Sprawne działanie systemu bankowego przekłada się na stabilną gospodarkę oraz zrównoważony rozwój gospodarczy i społeczny.

Setna rocznica bankowości centralnej łączy się także z innymi ważnymi jubileuszami. Również 100 lat temu powstał Bank Gospodarstwa Krajowego, instytucja niezwykle ważna oraz tworząca gospodarczą historię Polski. W 2024 roku pamiętamy także o 100 rocznicy wprowadzenia polskiego złotego jako obowiązującej waluty. Rok 1924 był owocny nie tylko w wydarzenia gospodarcze, ale i edukacyjne. To właśnie wtedy Janusz Korczak napisał książkę „Bankructwo Małego Dżeka”, która stanowi pamiątkę tego jak dużą wagę w 20-lecie międzywojennym przywiązywano do edukacji ekonomicznej i w zakresie przedsiębiorczości. Dzisiaj pragniemy docenić i uhonorować osiągnięcia naszych przodków, czego wyrazem jest Rok Edukacji Ekonomicznej 2024 - inicjatywa 6 największych organizacji pozarządowych zajmujących się edukacją finansową, która na mocy uchwały Senatu RP stała się faktem. Rok Edukacji Ekonomicznej ma za zadanie zwrócić naszą uwagę na istotność edukacji ekonomicznej i wskazać na istniejących w jej zakresie wyzwania.

Źródła:

- Historia bankowości centralnej w Polsce NBP <https://nbp.pl/publikacje/dzialalnosc-nbp/historia-bankowosci-centralnej-w-polsce/>
- Pieniądże władców elekcyjnych https://www.wilanow-palac.pl/pieniadze_wladcow_elekcyjnych_cz_4_czasy_stanislawowskie.html
- Rzecz o monetach <https://monetyhistoryczne.pl/stanislaw-august-poniatowski-a-reformy-pieniadza/>